

Agatha Christie – Koltuktaki ölü / makale

Category: Detektiv proza, Kitapcy, Romanlar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Agatha Christie – Koltuktaki ölü / makale AGATHA CHRISTIE – KOLTUKTAKİ ÖLÜ

Koltuktaki Ölü, bence, Agatha Christie'nin en güzel romanlarından biri. Konusu, karakterleri ve kurgusu itibariyle, diğer bir çok kitabından daha fazla öne çıkıyor. Yazarın ve Mösyö Hercule Poirot'nun hayranları için, bu soğuk kış günlerinde okunacak kadar keyifli bir romanın zor bulunacağını tahmin ediyorum.

Öykü o kadar akıcı ve etkileyici ki, Poirot'nun fazla ortalarda görünmemesi bile insanı rahatsız etmiyor. Zaten o da öyle anlarda ortaya çıkıyor ki, söyledikleri ve yaptıklarıyla okuyucuyu fazlasıyla doyuruyor.

Kitap, Old Bailey'de, taşrada işlenmiş bir cinayet davasının duruşmasıyla başlar. Sanık, genç bir kadındır. Elinor Carlisle. Mary Gerard'ı zehirleyerek öldürdüğü gerekçesiyle yargılanmaktadır. Yargıç kendisine bu cinayeti işleyip işlemediğini sorar. Elinor'un cevabı: Hayır, işlemedim, olur.

Cevap 'hayır'dır ama, Elinor bundan pek emin değildir. Maktulü o kadar kıskanmış, ölümünü o kadar istemiştir ki, belki de suçlu gerçekten kendisidir. Zor da olsa geçmiş, her şeyin nasıl başladığını hatırlamaya çalışır: Her şeyin başlangıcı o imzasız mektuptur.

Elinor, haftalar önce imzasız bir mektup alır. Bu mektubu yazan kişiye göre, kötü niyetli birisi, Elinor'un halası Laura Welman'ı etkilemeye çalışmaktadır. Amacı ise, Elinor'un mirastan mahrum kalmasını sağlamaktır.

Laura Welman zengin bir duldur. Fakat sağlığı son derece kötüdür. Geçirdiği felç yüzünden yardımcısız iş göremez hale gelmiştir. Evde iki hemşire sürekli olarak onun bakımıyla ilgilenmektedir.

Taşrada, eski ve büyük bir konakta yaşayan Bayan Welman, son günlerini yaşadığının bilincindedir ve geçmiş bir günahın ıstırapıyla acı çekmektedir. İki yeğeni vardır. Elinor ve Roddy. Mirasını Elinor'a bırakacaktır. Çünkü Roddy aslında kocasının yeğenidir. En büyük arzusu ise bu iki gencin birbirleriyle evlenmeleri ve bu konakta yaşamalarıdır.

Elinor ve Roddy halalarına çok bağlıdırlar. Ve birbirlerine aşıktırlar. Yani, Laura halanın son arzusunun yerine gelmemesi için hiç bir neden yoktur.

Elinor, imzasız mektubu ciddiye almaz. Roddy'ye gösterir ve birlikte Laura halayı ziyaret etmeye karar verirler.

Ziyaret sırasında Laura hala, yeğenlerinin nişanlandığı haberini alarak mutlu olsa da ileriki saatlerde kötüleşir ve ikinci bir felç daha geçirerek ölür. Elinor büyük üzüntü içindedir. İşte tam bu sırada çok daha korkunç bir felaket kapıyı çalar: Roddy, Mary Gerard'la karşılaşır ve ona aşık olur.

Mary Gerard, konağın bekçisinin kızıdır. Ve inanılmaz derecede güzeldir.

Ortaya çıkan bu aşk üçgeni, klasik yapıtlardaki kurgudan farksızdır. Çünkü, gerek Elinor'un Roddy'ye, gerekse Roddy'nin Mary Gerard'a duyduğu aşk, son derece tutkulu ve saplantılıdır. Öyle ki, Roddy, kendisine mirastan tek bir sterlin kalmadığını bile bile Elinor'la olan nişanını bozar. Elinor ise, kendisini ihanete uğramış gibi hissetmektedir. İhanet iki boyutludur. Birincisi Roddy'nin ihanetidir. İkincisi ise Mary'nin. Zira Mary, Laura halanın yardımlarıyla büyümüş ve iyi okullarda okutulmuştur. Elinor ve Roddy

çocukken Konağa geldiklerinde Mary ile oynamışlar, neredeyse birlikte büyümüşlerdir. Şimdi 'bekçinin kızı' onun sevdiği adamı elinden almaktadır.

Tutkunun önünde hiçbir şey duramaz. Mary olmasaydı Roddy'nin tekrar kendisine döneceğini düşünen Elinor için seçenek tektir: Mary'yi öldürmek.

Mahkemede ünlü ve yetenekli sanık avukatı ile savcı arasında tartışmalar sürüp giderken, Elinor psikolojik olarak çökmüş ve neredeyse cinayeti itiraf edecek hale gelmiştir.

Cinayet morfinle işlenmiş ve bunun ağız yoluyla alındığı ispatlanmıştır. Ancak zehirin genç kızın içtiği çayda mı yoksa yediği balıklı sandviçte mi olduğu belirlenememiştir. Çayı yapan ve balık ezmeli sandviçleri hazırlayan Elinor'dur. Mary'yi çaya davet eden de odur. Üstelik, balık ezmeli sandviçten hiç yememiş, çay da içmemiştir. Kısacası, Elinor aleyhine kanıt çoktur.

Sevgilisini Mary'ye kaptırması, bundan duyduğu üzüntüyü açıkça belli etmesi, tanıkların yanında Mary'nin ölümünden söz etmesi de suçlamayı destekleyen önemli argümanlardır.

Sonunda tam herşey bitti derken...

Neyse ki, duruşma salonunda yumurta kafalı, pos bıyıklı bir adam oturmaktadır. Dünyanın en büyük dedektifi olduğuna inanan Hercule Poirot'dur bu.

Poirot, olayın kahramanlarıyla kısa bir görüşme yapar, tanıkları dinler, olay yerini gözden geçirir ve gerçeği şıp diye bulur.

Tabii biz de şaşarız kendimize, her şey gözümüzün önünde olduğu, Agatha Christie bütün ipuçlarını verdiği halde biz neden çözemedik şu cinayeti diye. Hatta bazılarımız daha da ileri gider ve "Ne kadar basitmiş" bile deyiverir.

Roman hem anlattığı hüznü aşk öyküsüyle (ama hangisiyle? romanda iki aşk öyküsü var çünkü), hem kurgusuyla, hem de kimi özel yanlarıyla okunmayı fazlasıyla hak ediyor. Bir defa içerdiği hüzne rağmen hayli eğlenceli; bazı karakterler düpedüz komik. Bazı olaylar da öyle. İnsan gülmekten kendini alamıyor.

Agatha Christie, 1940'ların başında geçen bu romanında bir İngiliz köyünde bulunabilecek bütün karakterleri sergilediği gibi, köy yaşamına özgü pek çok sahneyi de kitabına koymuş. İngiliz köyünde geçen cinayet gizemlerinin klasik ve saygın bir örneği bu roman.

Christie'de pek rastlanmayan bir diğ er husus da mahkeme sahnelerinin oldukça geniş bir yer tutması. Son derece keyifli olan duruşma bölümleri ustalıkla yazılmış. Bu bölümlerde gerilim ve tempo müthiş artıyor.

Romanda toplumsal sınıflar arasındaki kesin ayrışmayı gözlemek de mümkün. Agatha Christie bu konuda çok bilgili olduğunu kelimelerle oynayarak kanıtlıyor. Ve daha 1940'larda bile İngiliz toplumunun nasıl alt ve üst (aristokratlar ve diğ erleri) sınıflara mutlak biçimde bölünmüş olduğunu gösteriyor. Bunu en belirgin  rneėi, Elinor ve Mary kıyaslamasında görülmekte. Aynı yaşta ve benzer okullarda okumuş olmalarına rağmen üst sınıf mensubu olan Elinor'dan kitap boyunca diğ er karakterler "Lady" diye bahsediyorlar. Mary'den ise sadece adıyla, o da olmazsa "kapıcının kızı" diyerek.

En sona bir eleştiri sakladım: Kitabın adı ve kapak fotoğrafı. Kitabın adı neden Koltuktaki  l , anlamak mümkün değil. Altın Kitaplar Yayınevi yeni baskılarda bu adı değiştirmiş ve Esrarengiz Sanık yapmış. Yani daha beter  uvallamışlar. Oysa romanın harika bir orijinal adı var. Sad Cyperss. Türkçesi Hüzünlü Selvi.

Agatha Christie, romanı yazarken, William Shakespeare'in bir şiirinden yararlanmış. Hüzünlü Selvi adındaki bu şiir, Shakespeare'in 12. Gece isimli oyununun 2. perdesinin 4. sahnesinde geçiyor. Olaylarla bağlantılı, Türkçeye kolaylıkla çevrilebilen, edebi derinliği olan bu harikulade isim dururken, yazara saygısızlık edencesine abuk sabuk Koltuktaki  l , Esrarengiz Sanık manasızlıkları nereden çıkmış anlamak mümkün değil.

Kitabın künyesi: Ocak 1990 da Altın Kitaplar tarafından basılmış. 180 sayfa. İngilizceden Türkçeye Gönül Suveren tarafından çevrilmiş.

Esin INCI. Detektiv proza